

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

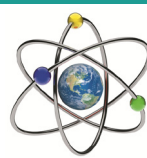
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 178 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHILARINING ILMIY- IJODIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEKNOLOGIYALARI

Umarov Xusniddin Egamboyevich

Guliston davlat pedagogika instituti
boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinflar o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari va samarali texnologiyalari yoritilgan. Ilmiy-ijodiy kompetensiyaning mazmuni, tarkibiy komponentlari hamda uning bo'lajak pedagog kasbiy faoliyatidagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, talabalarda ilmiy izlanish olib borish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, mustaqil fikrlash, innovatsion pedagogik yechimlar ishlab chiqish va ijodiy yondashuvni shakllantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy ta'lim texnologiyalarining imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Maqolada loyiha, muammoli ta'lim, interfaol, tadqiqotchilik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali bo'lajak boshlang'ich sinflar o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish yo'llari asoslangan.

Kalit so'zlar: bo'lajak boshlang'ich sinflar o'qituvchisi, ilmiy-ijodiy kompetensiya, pedagogik kompetensiya, ijodkorlik, ilmiy izlanish, innovatsion ta'lim, ta'lim texnologiyalari, tadqiqotchilik faoliyati, kreativ fikrlash, kasbiy rivojlanish.

Abstract: The article examines pedagogical opportunities and effective technologies for developing the scientific and creative competencies of future primary school teachers. The content and structural components of scientific and creative competence, as well as its significance in the professional activity of future teachers, are analyzed. Particular attention is paid to modern educational technologies aimed at developing students' research skills, ability to analyze problem situations, independent thinking, innovative pedagogical solutions, and creative approaches. The article substantiates ways of developing the scientific and creative competencies of future primary school teachers through the use of project-based, problem-based, interactive, research-based, and information and communication technologies.

Key words: future primary school teacher, scientific and creative competence, pedagogical competence, creativity, scientific research, innovative education, educational technologies, research activity, creative thinking, professional development.

Аннотация: В статье освещаются педагогические возможности и эффективные технологии развития научно-творческих компетенций будущих учителей начальных классов. Раскрываются содержание научно-творческой компетенции, ее структурные компоненты и значение в профессиональной деятельности будущего педагога. Рассматриваются возможности современных образовательных технологий, направленных на формирование у студентов навыков научного поиска, анализа проблемных ситуаций, самостоятельного мышления, разработки инновационных педагогических решений и творческого подхода. Обосновываются пути развития научно-творческих компетенций будущих учителей начальных классов посредством использования проектного, проблемного, интерактивного обучения, исследовательских и информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, научно-творческая компетенция, педагогическая компетентность, творчество, научное исследование, инновационное обучение, образовательные технологии, исследовательская деятельность, креативное мышление, профессиональное развитие.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan innovatsion jarayonlar bo'lajak pedagoglarni nafaqat nazariy bilimlarga, balki mustaqil fikrlash, ilmiy izlanish olib borish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va yangicha pedagogik yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatiga ega bo'lgan kompetent mutaxassis sifatida tayyorlashni taqozo etmoqda^[1]. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishi, mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish o'qituvchining kasbiy, ilmiy va kreativ salohiyatiga bevosita bog'liq^[2].

O'zbekiston respublikasida pedagog kadrlarni tayyorlash sifatini oshirish, oliy ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish davlat ta'lim siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda^[3].

O'zbekiston respublikasi prezidenti sh. M. Mirziyoyev ta'lim tizimining vazifalari haqida so'z yuritgan ekan, yoshlarni zamonaviy bilim va ko'nikmalarni egallagan, mustaqil fikrlaydigan shaxslar sifatida tarbiyalash zarurligini ta'kidlaydi [4].

Ilmiy-ijodiy kompetensiya bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining pedagogik muammolarni aniqlash, ularni ilmiy jihatdan tahlil qilish, mavjud muammolarga muqobil yechimlar topish, yangi g'oyalarni ilgari surish va pedagogik faoliyatga innovatsion yondashish imkonini beruvchi kompleks kasbiy sifat sifatida namoyon bo'ladi [5]. Bunday kompetensiyani rivojlantirish an'anaviy bilim berish bilan cheklanmasdan, talabning faol tadqiqotchilik va ijodiy faoliyatini tashkil etishni talab qiladi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda talabalarning ilmiy-ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, tadqiqotchilik texnologiyasi, interfaol metodlar va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish samarali yondashuvlar sifatida e'tirof etiladi [6]. Bunday texnologiyalar talabalarning mustaqil fikrlashi, axborotni izlash va tahlil qilishi, muammolarni aniqlashi, ilmiy xulosa chiqarishi hamda ijodiy pedagogik mahsulot yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi [7].

Shu nuqtayi nazardan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirish, ularning mazmuni, pedagogik shart-sharoitlari va samaradorlik mezonlarini aniqlash dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bo'lajak o'qituvchilarning kompetensiyalarini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biridir. Kompetensiyaviy yondashuvga oid tadqiqotlarda kompetensiya shaxsning muayyan faoliyatni samarali amalga oshirishini ta'minlovchi bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatning integrativ majmui sifatida talqin qilinadi [8].

Ijodkorlik va kreativ tafakkur muammosi J. Guilford va E. Torrance tadqiqotlarida keng yoritilgan. J. Guilford ijodiy tafakkurning muhim xususiyatlaridan biri sifatida divergent tafakkurni, ya'ni bitta muammoga bir nechta muqobil yechimlarni ishlab chiqish qobiliyatini ko'rsatadi [10].

E. Torrance esa ijodiy fikrlashni ravonlik, moslashuvchanlik, originallik va g'oyalarni takomillashtirish kabi ko'rsatkichlar orqali baholash imkoniyatini asoslagan [8].

Kreativlikni rivojlantirish masalasida K. Robinsonning tadqiqotlarida ham ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish, o'quvchilarning qiziqishlari va individual imkoniyatlarini hisobga olish zarurligi ta'kidlangan [10].

Ushbu qarashlar bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlash nuqtayi nazaridan muhimdir.

O'zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan ham bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, pedagogik faoliyatga innovatsion yondashish, kreativlikni shakllantirish va ta'lim texnologiyalaridan foydalanish masalalari tadqiq etilgan [14; 15]. Mazkur tadqiqotlarda bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligida nazariy bilim bilan bir qatorda amaliy faoliyat, mustaqil izlanish va ijodkorlikning integratsiyasi muhimligi qayd etiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ilmiy kompetensiya, tadqiqotchilik faoliyati va kreativlik masalalari alohida yo'nalishlar sifatida yetarlicha tadqiq etilgan. Biroq bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy va ijodiy kompetensiyalarini yagona integrativ kompetensiya sifatida rivojlantirish texnologiyalari, ularning tarkibiy komponentlari, pedagogik shart-sharoitlari va samaradorlik mezonlarini tizimli ravishda ishlab chiqish masalasi yanada chuqur tadqiq etishni talab etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, tizimli, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga yo'naltirilgan va kreativ yondashuvlar tashkil etadi [8; 16].

Kompetensiyaviy yondashuv bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ilmiy-ijodiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va tajribalarni shakllantirishga yo'naltiriladi. Tizimli yondashuv asosida ilmiy-ijodiy kompetensiya o'zaro bog'liq bo'lgan motivatsion, kognitiv, faoliyatli va refleksiv komponentlarning yaxlit tizimi sifatida qaraladi [6].

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa har bir talabning individual qobiliyati, qiziqishi, ijodiy salohiyati va kasbiy ehtiyojlarini hisobga olish imkonini beradi [7].

Tadqiqotda nazariy metodlardan ilmiy-pedagogik adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish, tizimlashtirish, modelashtirish hamda pedagogik hodisalarni nazariy jihatdan tahlil qilish usullaridan foydalanildi [8]. Ushbu metodlar orqali ilmiy-ijodiy kompetensiyaning mazmuni, tarkibiy tuzilishi va uni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari aniqlashtirildi.

Empirik tadqiqot metodlari sifatida pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma, test, pedagogik diagnostika va talabalarning ijodiy topshiriqlarni bajarish natijalarini tahlil qilish usullaridan foydalanish nazarda tutiladi [9].

Ushbu metodlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy izlanishga qiziqishi, mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyati va yangi pedagogik g'oyalarni ishlab chiqish darajasini aniqlash imkonini beradi.

Tadqiqotning texnologik asosini muammoli ta'lim, loyiha texnologiyasi, tadqiqotchilik texnologiyasi, "case-study", interfaol metodlar, "aqliy hujum", klaster va raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish tashkil etadi [6; 20].

Ushbu texnologiyalar talabani ta'lim jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlab, unda muammoni aniqlash, axborot izlash, ma'lumotlarni tahlil qilish, ilmiy xulosa chiqarish va ijodiy pedagogik mahsulot yaratish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, tadqiqotda ilmiy-ijodiy kompetensiyaning rivojlanish darajasini aniqlash uchun motivatsion, kognitiv, faoliyatli va refleksiv mezonlar asos qilib olindi. Motivatsion mezon talabani ilmiy-tadqiqot va ijodiy faoliyatga qiziqishini, kognitiv mezon ilmiy-pedagogik bilimlarni egallash darajasini, faoliyatli mezon tadqiqotchilik va ijodiy faoliyatni amalga oshirish qobiliyatini, refleksiv mezon esa o'z faoliyatini tahlil qilish va natijalarini baholash qobiliyatini ifodalaydi [10; 19]. Mazkur metodologik yondashuvlar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan texnologik modelni ishlab chiqish va uning pedagogik samaradorligini aniqlash imkoniyati yaratiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Pedagogik texnologiyaning asosiy jarayoni pedagog uchun talaba bilan muloqot qilish, uning intellektual darajasi, mantiqiy va tanqidiy fikrlashi, kognitiv darajasi, izlanuvchanligidan kelib chiqqan holda ilmiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish maqsadida mashq va topshiriqlar berish, ularning amalda bajarilishini nazorat qilish, berilgan topshiriqlarni qay tarzda bajarish xususida ko'rsatma va tavsiyalar berish orqali o'zaro qayta aloqaga kirishish barqarorligining yuqori darajasi doimiylikni ta'minlash, mustaqil bilim olish va ijodiy fikrlashga o'rgatishdan iborat. Talaba o'z navbatida diqqatni jamlagan holda pedagog tomonidan berilgan mavzu va topshiriqlar to'g'risidagi ma'lumotlarni tinglashi, topshiriqni qanday bajarish lozimligini o'zlashtirishi, guruh bilan faoliyat olib borishi va individual ravishda berilgan topshiriq ijrosi haqida ilmiy-ijodiy fikrlash qobiliyatlarini kuza-tishi, mustaqil ta'lim jarayonida topshiriqlarni bajarishi va ilmiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishdan iborat.

Pedagogik texnologiya talabalarga oldindan belgilangan maqsad bo'yicha ta'sir ko'rsatish faoliyatidir. Keltirilgan texnologiyalarni qo'llash uchun pedagog va talabalarning hamkorlikdagi faoliyatlarini tashkil etish usullarini o'zgartirish talab qilinadi, ya'ni yangicha fikrlash, ijod qilishga yo'naltirilgan muayyan pedagogik muhitni tashkillashtirish shular jumlasidandir. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ilmiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish faoliyati ularda ijodkorlik darajasining diagnostik strategiyasi kollektivligini refleksiv ta'minlashga bog'liq. Muayyan pedagogik va psixologik muhitda talabalar o'rganayotgan mavzuning mazmuni, o'quv axborotlar o'rtasidagi o'zaro aloqani tushunish imkoniyatiga ega bo'ladilar va bu haqida ijodiy fikrlay boshlaydilar. Buning natijasida ularning bilish faoliyatlari maqsadli yo'naltiriladi (1-jadval).

1-jadval: "RITM" texnologiyasining mazmuni va bajarilish tartibi

"RITM" (RIVOJLANISH, IZLANISH, TADQIQOT, MULOQOT) texnologiyasi
Texnologiyaning maqsadi: Talabalarda boshlang'ich ta'lim dars jarayonlaridagi muammolarni ilmiy tahlil qilish, muammoli vaziyatlarga kreativ yechim topish va o'z loyihalarini taqdim etish ko'nikmalarini rivojlantirish.
I bosqich: Tashkiliy bosqich
"Kreativ chaqiriq" mashqi. Talabalarga ruchka ko'rsatiladi va savol beriladi:
"Ushbu ruchkadan boshlang'ich sinf o'quvchisining mantiqiy fikrlashini rivojlantirish uchun standart bo'lmagan 3 xil usulda qanday foydalanish mumkin?"
II bosqich: Anglash bosqichi
Topshiriq: Zamonaviy boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun "shunchaki dars o'tish" va "darsga ilmiy-ijodiy yondashish" o'rtasidagi 3 ta asosiy farqni toping.
III bosqich: Tadqiqotchilik bosqichi
Keys topshiriqlari:
1-guruh: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini oshirishda geymifikatsiya texnologiyasini qo'llash modeli.
2-guruh: Diqqati tarqoq o'quvchilar bilan ishlashda art-pedagogika va kreativ mashqlardan foydalanish metodikasi.
3-guruh: Matematika darslarida ko'rgazmalilikdan fazoviy tasavvurni rivojlantirishga o'tishning ilmiy yechimi.

Jamiyat taraqqiyotini belgilovchi shaxslarni shakllantirish mazkur qonunlar maqsad va vazifalaridan kelib chiqqan holda bo'lajak o'qituvchi ilmiy-ijodiy faoliyatini shakllantirishning eng muhim omillaridan biri o'qituvchi-talabalarning pedagogik hamkorlik faoliyatidir.

Ta'lim jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatining shakllanishi fan asoslarini o'zlashtirishga oid mexanizmga bo'lib qolmasdan, balki shaxsning umumiy ijtimoiy-madaniy qobiliyatlarini tarkib top-

tirishga ham qaratilishini unutmaslik lozim. Bizningcha, o'quv vaziyati ta'lim jarayonini tashkil qiluvchi o'zgaruvchan tizim sanalib, u quyidagicha ikki qismdan iborat: o'qituvchi bilan o'quvchilar hamkorligi; talabalarning o'zaro bir-birlari bilan hamkorligi.

O'qituvchi bilan talabalarning hamkorligi o'qituvchining talabalarga ko'rsatadigan yordamidan boshlanadi. U asta-sekin faollashib, o'quv harakatlarga aylanadi. Natijada o'qituvchi bilan talabalar munosabati hamkorlik pozitsiyasiga o'sib o'tadi. Materiallar tahlilining ko'rsatishicha, ijodiy topshiriqlar hamkorlikda bajarilgandagina bilimlarni o'zlashtirish mahsuldor bo'ladi. Ilmiy manbalarda ta'limning shunday tashkil etilishini hamkorlikdagi mahsuldor faoliyat vaziyati deb atash qabul qilingan.

Pedagogik adabiyotlar tahlili natijalariga ko'ra, hamkorlikdagi mahsuldor o'quv faoliyati vaziyatini tashkil qilishning 2 asosiy tamoyilini ko'rsatib o'tish maqsadga muvofiqdir: ta'limda mazmunning izchilligi tamoyili. Unga ko'ra, shaxs o'z faoliyatini muayyan maqsad asosida tashkil qilishida mazkur faoliyatning uzluksiz shakllanishi ko'zga tashlanadi; o'qituvchi-talaba hamkorligining mustaqil ijodiy faoliyat bilan bog'liqligi tamoyili. Ta'lim jarayonida o'quvchi bilan hamkorlik munosabatini o'rnatish lozim. Jumladan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'quv-biluv faoliyati nafaqat qiziqarli o'quv material va uni tushuntirishning turli metodlari vositasida, balki pedagogning ta'lim jarayonidagi muomala xarakteriga ko'ra tartibga solinadi. Mehr, ishonch, hamkorlik, hurmat mavjud bo'lgan muhitda talaba o'quv topshiriqlarini oson o'zlashtiradi. Yutuqlari, mustaqil fikri, ijodiy izlanishlari yuqori baholanayotganini ko'rgan talaba yanada murakkab bo'lgan o'quv topshiriqlarini bajarishga intila boshlaydi.

Muammo yuzasidan olib borilgan izlanishlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv jarayoniga munosabati o'qituvchi va talabalar o'zaro ta'sir jarayonining to'g'ri tashkil etilishi, o'quv materiallarini tanlash va tashkil qilish, bilimlarni o'zlashtirish jarayonini takomillashtirish usullariga, o'quv natijalariga qo'yiladigan baho tizimiga bog'liqligini ko'rsatdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich ta'lim tizimi o'quvchining intellektual, nutqiy, axloqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishiga asos soluvchi muhim bosqich bo'lib, ushbu jarayonda faoliyat yuritadigan pedagogdan nafaqat metodik bilim, balki ilmiy fikrlash, ijodiy yondashuv, tadqiqotchilik madaniyati va innovatsion faoliyatga tayyorlik talab etiladi. Shuning uchun ham bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ilmiy-ijodiy kompetensiyalarni shakllantirish va takomillashtirish jarayoni nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash, mustaqil izlanish, refleksiv tahlil va metodik loyihalash asosida tashkil etilishi zarur.

Tadqiqotda tavsiya etilgan metodologik yondashuvlar bo'lajak o'qituvchining ilmiy tafakkuri, kasbiy motivatsiyasi, kreativ fikrlashi, metodik tayyorgarligi, refleksiv madaniyati va innovatsion faoliyatga tayyorligini kompleks shakllantirish imkonini beradi. Uning komponentlari o'zaro uzviy bog'liqlikda tashkil etilganda ta'lim jarayonining samaradorligi ortadi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish modeli ilmiy-ijodiy kompetensiyani rivojlantirishning maqsadi, metodologik asoslari, pedagogik-didaktik shart-sharoitlari, ta'lim mazmuni, texnologik ta'minoti, bosqichlari, mezonlari va kutilayotgan natijalarini o'z ichiga oladi. Modelning asosiy vazifasi talabalarning ilmiy muammolarni anglash, nazariy bilimlarni tahlil qilish, pedagogik jarayonni loyihalash, innovatsion metodlarni qo'llash, metodik muammolarga kreativ yechim topish va o'z faoliyatini refleksiv baholash ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat. Mazkur model bo'lajak o'qituvchini passiv bilim oluvchi subyekt sifatida emas, balki mustaqil fikrlovchi, izlanishga yo'naltirilgan, ijodiy qaror qabul qila oladigan va kasbiy faoliyatini ilmiy asosda tashkil eta oladigan faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son1, 2020-yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son2 Farmoni. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
3. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Azizxo'jayeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
5. Tolipov O'. Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
6. Dewey J. Experience and Education. – New York: The Macmillan Company, 1938.
7. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
8. Guilford J. P. Creativity // American Psychologist. – 1950. – Vol. 5, No. 9. – P. 444–454.
9. Torrance E. P. Torrance Tests of Creative Thinking. – Princeton, N.J.: Personnel Press, 1966.
10. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

1 <https://lex.uz/docs/-5013007>

2 <https://lex.uz/docs/-4545884>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.